

JOB COACHING OP HET SCHOOLPLEIN⁷

*Elly Zeef⁸
Suze Cnossen⁹
Corine Sonke¹⁰*

Minder dan 10% van de jongeren uit het PraktijkOnderwijs handhaaft zich op de arbeidsmarkt. Wat hieraan te doen? In dit artikel worden maatregelen besproken die deze situatie kunnen verbeteren. Zo is het onderwijs soms nog te weinig arbeidsgericht en heeft niet altijd voldoende oog voor de sociaal-emotionele problematiek van de leerlingen. Vroege diagnostiek naar de beperkingen van de leerlingen kan tot betere handelingsplannen leiden om de stap naar de arbeidsmarkt zo kansrijk mogelijk te laten zijn. Ook kunnen scholen door middel van financiële prikkels gestimuleerd worden om de arbeidsparticipatie van hun ex-leerlingen te vergroten. Tenslotte kunnen jobcoaches al in de laatste fase van het onderwijs worden ingezet.

Van school naar werk

Een betere overgang van school naar werk is één van de recente overheidsspeerpunten, zoals ondermeer blijkt uit het belang dat gehecht wordt aan het behalen van een startkwalificatie. Een groeiend aantal leerlingen is echter niet in staat om de aansluiting tussen school, opleiding en werk te maken, ondanks het feit dat er diverse steunmaatregelen worden geboden als LeerWeg Ondersteund Onderwijs (LWOO) en jobcoaching. Dit geldt voor het merendeel van de leerlingen in het PraktijkOnderwijs (PrO) en het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) en deels voor leerlingen in het Voortgezet Middelbaar BeroepsOnderwijs (VMBO). Alleen al in het VMBO hebben 14% van de leerlingen ondersteuning nodig (Collot 'd Escury). Voor PrO en VSO stijgt de behoefte aan ondersteuning gestaag tot een maximaal te behalen percentage (100%) gezien er feitelijk sprake is van structureel functionele beperkingen (Zeef & Sonke, 2007).

Jongeren met beperkingen

PrO-leerlingen zijn moeilijk lerend en zijn doorgaans slecht in staat om aan de eisen van de (arbeids) maatschappij te voldoen. Ze hebben moeite met het begrijpen van hetgeen een werkgever van hen vraagt en ze kunnen het gevraagde moeilijk omzetten in doelgerichte handelingen. Bij VSO-leerlingen leiden leerproblemen en sociaal-emotionele problemen massaal tot uitsluiting van de arbeidsmaatschappij. Hun beperkte arbeidsvaardigheden en hun gedrag remmen de toegang tot de arbeidsmarkt. Werkgevers aarzelen om deze jongeren aan te nemen uit angst voor slechte prestaties en voortdurende conflicten. Het gevaar bestaat dat de arbeidsmarkt voor leerlingen met beperkingen onbereikbaar wordt.

Recentelijk heeft de SER aangegeven dat het onderwijs niet voldoende arbeidsgericht is qua arbeid. Het onderwijs besteedt naar de mening van de SER teveel tijd en geld aan het opleiden van leerlingen zonder dat er sprake is van een direct arbeidsdoel. De stap van

⁷ Tijdens de Alternatieve Participatietop in november 2007 heeft Mind at Work de Arbeidskunde Award 2007 uitgereikt gekregen voor het project Jobcoach op het schoolplein.

⁸ Drs. Elly Zeef is psycholoog/directeur bij Mind at Work, een Psychologisch Adviesbureau en gespecialiseerd re-integratiebedrijf voor specifieke doelgroepen.

⁹ Suze Cnossen is jobcoach/re-integratieconsulent bij Meerwerk, Mind at Work

¹⁰ Dr. Corine Sonke is psycholoog/projectleider bij Mind at Work

school naar werk wordt daardoor, mede gezien de beeldvorming bij werkgevers, docenten, leerlingen en ouders, (te) groot voor jongeren met beperkingen. Sommige gemeenten pakken deze lacune uit preventieve overwegingen op. Om de instroom in de bijstand te reduceren, zet de gemeente Almere sinds 2002 onder de naam Meerwerk re-integratietrajecten uit bij Stichting Mind at Work, waarbij leerlingen van PrO-Almere in de laatste klas worden aangemeld voor een traject naar werk. Leerlingen die gericht zijn op het behalen van een certificaat van een beroepsopleiding blijven het recht behouden om hun re-integratietraject af te ronden. Omdat certificering voor de meesten niet haalbaar is, worden de PrO-leerlingen vanaf schooljaar 2007-2008 op hun stageplaats ondersteund door een jobcoach. Deze jobcoach wordt deels gefinancierd vanuit Uitvoeringsinstantie WerknemersVerzekeringen (UWV) en deels vanuit de gemeente en de school.

Ervaring met Meerwerk leert dat 32% van de leerlingen duurzaam geplaatst kan worden op de arbeidsmarkt, de rest gaat naar het ROC of vrijwilligerswerk. 26% van de geplaatsten handhaaft zich na enkele keren geplaatst te zijn bij een werkgever op de arbeidsmarkt. Ze staan bekend als trouwe, behulpzame en productieve werknemers. Het enige wat de werkgever moet doen is extra aandacht besteden aan het inwerken van een ex-Pro leerling en het monitoren van de werkafspraken en sociale werkverhoudingen. Het enige wat de school moet doen is de jobcoach vanaf het schoolplein naar de werkgever brengen en hem daar zowel op werkzaamheden als sociale vaardigheden ondersteunen. In andere regio's bestaan vergelijkbare projecten met verschillende financieringsconstructies. Binnenkort start Mind at Work jobcoaching-trajecten in de laatste klas van het VSO met jongeren bekend met leer-, psychische- en gedragsproblemen. Dit alles past in de lijn van minister Donner van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) die terecht stelt dat meer jongeren met een beperking moeten participeren in vormen van arbeid (Donner, 2007).

Ondersteuning op school(plein) en werk

Zodra het onderwijs merkt dat een leerling vastloopt op school en/ of stage is er mogelijk sprake van structureel functionele beperkingen. Deze beperkingen kunnen lichamenlijk, verstandelijk of psychisch van aard zijn. Omdat ervaring binnen het onderwijs heeft geleerd dat het merendeel van de lichamenlijke beperkingen reeds opgemerkt wordt binnen de zorgsector, is de ondersteuning binnen het onderwijs gericht op leerlingen met cognitieve beperkingen. Leerlingen met sociaal-emotionele beperkingen verkrijgen alleen ondersteuning als er ook sprake is van een leerachterstand en/of een lage intelligentiescore. Dit is jammer, want uit een vooronderzoek van Collot d' Escury (2000) blijkt dat 40% van VMBO-leerlingen met louter sociaal-emotionele problematiek na twee jaar slechter is gaan presteren. Vermoedelijk gaat het hier om problematiek, die de leerlingen substantieel belemmert in hun deelname aan het leerproces.

Kortom, zowel cognitieve als sociaal-emotionele problematiek zijn factoren die bepalend zijn voor de beslissing of een leerling wel/niet in aanmerking dient te komen voor extra ondersteuning. Dit kan ondersteuning zijn op school in de vorm van een leerlinggebonden rugzakje (LWOO) en in en na de overgang van school naar werk in de vorm van jobcoaching. Momenteel worden de LWOO-gelden niet toegewezen aan de specifieke leerlingen met beperkingen. Hierdoor ontstaat er ruis in de toekenning van leerling-ondersteuning, maar tegelijkertijd de mogelijkheid meer leerlingen te helpen door creatief gebruik te maken van het geld.

'Is het voor deze leerling wel nuttig om extra ondersteuning te geven? Immers hij/zij wordt er alleen maar mee gestigmatiseerd'. Dit is een veel gehoorde opmerking binnen het

onderwijs. Dat is jammer, want hiermee laat men een kans liggen om voor de arbeidsmarkt gekwalificeerde leerlingen af te leveren. Hiermede ontduikt het onderwijs de verantwoordelijkheid voor het afleveren van voor de arbeidsmarkt gekwalificeerde leerlingen. Het niet vinden van werk valt buiten hun gezichtsveld en zal desgevraagd toegeschreven worden aan de arbeidsmarkt, de werkgevers en/of de leerlingen zelf.

In toenemende mate wordt de jobcoach ingezet tijdens de stage. Indien een leerling met beperkingen na de stage zicht heeft op een baan, dan kan een jobcoach de leerling reeds begeleiden op de stageplek. Op deze manier wordt de leerling met beperkingen vanaf het schoolplein meegenomen naar de stageplek om aldaar verdere ondersteuning te krijgen van de jobcoach. Ook zal de jobcoach de betreffende werkgever voorlichten inzake de voorzieningen die UWV beschikbaar heeft voor jonggehandicapten. UWV stelt deze gelden beschikbaar omdat door jobcoaching de druk op de Wajonguitkeringen gereduceerd kan worden. Ervaring leert dat jobcoaching tezamen met een NO-risk polis, premiekorting en loondispensatie een krachtig instrument is voor duurzame arbeidsparticipatie.

Toekomstige maatregelen

De vraag naar arbeidsparticipatie van leerlingen met beperkingen wordt in de nabije toekomst omgezet in concrete maatregelen. Zo zal er meer aandacht besteed worden aan vroege diagnostiek binnen het V(S)O om tijdig jongeren met beperkingen te signaleren en een passend handelingsplan gericht op het volgen van zoveel mogelijk onderwijs en stappen richting werk ter uitvoering voor te leggen (zie www.wajongnaarwerk.nl\Jack&Jill project). Indien leerlingen in problemen komen dan zullen de ZorgAdviesTeams deze jongeren verder ondersteunen met het aanbieden van een passend traject. In het kabinetsstandpunt van 28 september 2007 wordt hiervoor een structuur aangegeven.

Rest nog de aanval op de uitval binnen de scholen voor beroepsonderwijs. Binnen dit onderwijstype vindt een cultuuromslag plaats van aanbodgestuurd naar vraaggestuurd onderwijs. Leerlingen die uit de boot vallen, worden nu slechts nagebeeld om de achterliggende redenen te inventariseren. Om haar leerlingen beter te bedienen en daadwerkelijk af te leveren op de arbeidsmarkt, wordt het beroepsonderwijs geadviseerd over te gaan tot vroege diagnostiek van beperkingen, tot leerlinggebonden ondersteuning in de vorm van handelingsplannen en jobcoaching tijdens de stage en tot voorkomen en monitoring van uitval.

Tenslotte een maatregel voor de toekomst. Maak de scholen voor PrO en V(S)O inhoudelijk en financieel verantwoordelijk voor jongeren met structureel functionele beperkingen. Overwogen kan worden om de poortwachtersfunctie van participatie bij het onderwijs neer te leggen. Dat wil zeggen, het onderwijs moet in leerlinggebonden handelingsplannen aantonen dat ze voldoende tijd en geld hebben besteed aan passende (arbeids)participatie van jongeren met een beperking en derhalve een duidelijk perspectief op arbeid. Indien ze dit niet kunnen dan wacht hun een malus, die vergelijkbaar is met een malus toegewezen bij inadequaat verzuimbeleid bij werkgevers. Ervaring met deze poortwachtersfunctie heeft geleerd dat het verzuim binnen bedrijven en instituten is gedaald van circa 10% naar circa 4% met de invoering van de bonus-malus regeling.

Literatuur

Collot 'd Escury, A.M. (2006). Wegingsfactoren voor toekenning van Leerweg Ondersteunend Onderwijs op het VMBO. *Universiteit van Amsterdam*, Interne publicatie.

- Donner, P.H. (28 september 2007). *Kabinetsstandpunt Participatie van jongeren met een beperking*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- SER (24 augustus 2007). *Meedoen zonder beperkingen*. Sociaal Economische Raad.
- Sonke, C.J., & Zeef, E.J. (oktober 2007). *Wajong in de bijstand*. Maandblad Reïntegratie.
- Stichting Mind at Work. (2002). In: *Cremer, R. & Zuidam, W. Het reïntegratie aanbod Voor mensen met niet-aangeboren hersenletsel*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Nr. 337.
- Zeef, E.J., & Sonke, C.J. (2007). *Projectverslag 'A good educated Jack makes a good working Jack and Jill'*. Stichting Mind at Work in opdracht van Wajongsubsidiefonds. www.vanwajongnaarwerk.nl.
- Zeef, E.J., Collot 'd Escury, A.M., & Sonke, C.J. (2007). *Met rugzakje aan het werk*. Subsidieproject vanuit UWV, Experimentele gelden.
-